

Lausunto Vaalijalan kuntayhtymän kehysuunnitelmasta 2022 - 2024

KH 06.09.2021 § 197
313/05.21.00/2021

Vaalijalan kuntayhtymä on pyytänyt kuntayhtymältä sekä jäsenkunniltaan lausuntoa kuntayhtymän kehysuunnitelmasta vuosille 2021 – 2024. Lausuntoa pyydetään 6.9.2021 mennessä. Vaalijalan yhtymäkokous on hyväksynyt kehysuunnitelman 16.6.2021.

Vaalijalan kehysuunnitelma vuosille 2022–2024 on hyväksytty ennen kuin eduskunta 23.6.2021 hyväksyi esityksen hyvinvointialueiden perustamisesta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisen uudistamisesta 1.1.2023 alkaen. Suomeen muodostetaan 21 hyvinvointialuetta, jolle siirtyvät kuntien ja kuntayhtymien vastuulla nykyisin olevat sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtävät. Sairaanhoidon ja erityishuoltopiirien toiminta siirtyy hyvinvointialueille.

Kehysuunnitelmassa Vaalijalan neljä päätavoitetta sote-uudistuksessa ovat:

1. Vaalijalan palvelutoiminta pysyy yhtenä kokonaisuutena, johon kuuluvat kaikki kuntoutuspalvelut ja avohuollon palvelut kaikissa maakunnissa.
2. Vaalijala on valtakunnallinen julkinen palveluntuottaja, jonka palveluista suurin osa kohdistuu Keski- ja Itä-Suomen yhteistyöalueelle.
3. Vaalijala on toimintakykyinen ja kehittyvä erityispalvelujen tuottaja, jonka organisaatiomuoto on hyvinvointiyhtymä.
4. Sateenkaaren erityiskoulun ylläpito jatkuu osana Vaalijalan toimintaa.

Syksyn 2021 kuntakokouksen pääaiheet ovat Vaalijalan palvelujen asemituminen tulevassa soteuudistuksessa, valtakunnallinen palvelutoiminta ja Sateenkaaren koulun tulevaisuus.

Tuusniemen kunnanhallitus esittää lausuntonaan Vaalijalan kuntayhtymän kehysuunnitelmasta seuraavaa:

Kehysuunnitelmassa on tuotu hyvin esille uudistuva lainsäädäntö, jonka aikataulusta ei ole selkeyttä. Keskeisimpänä palvelutuotantoon vaikuttavana asiana on vammaispalvelulain ja kehitysvammalain yhdistäminen erityislaiksi, jonka on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2023 alussa.

Kehysuunnitelmassa hyvinvointialueiden käynnistyttyä vuoden 2023 alusta ei luonnollisesti ole laajasti huomioitu, miten kuntayhtymän palvelutuotanto muuttuu eri alueilla, mitä palveluita se tuottaa edelleen ja mitä palveluita Vaalijalan kuntayhtymä esittää siirrettäväksi hyvinvointialueen omaan tuotantoon. Mahdolliset palvelurakenteeseen ja palvelutuotantoon tulevat muutokset sisältyvät hyvinvointialueiden yhteistyöpimuksiin.

Suunnitelmassa palvelutuotanto on kuvattu lähes nykyisen palvelutuotannon mukaisena. Tulevaisuuden palvelurakenteen tavoitteina Vaalijalalla on vastata vaativimpiin asiakastarpeisiin myös avopalveluissa, siirtää asiakkaiden tilanteen arviointia asiakkaan omaan toimintaympäristöön ja lisätä perhekeskeisen työn osuutta sekä varhaista vaikuttamista. Laitos- ja avopalvelujen jaon merkityksen muuttuessa sen voisi korvata palvelujen vaativuuden tasomäärittely. Liikkuvilla kuntoutuspalveluissa

konsultoiva työote on keskeistä.

Vammaisten henkilöiden ensisijainen palvelutarpeen arviointi ja siihen liittyvät palvelu- ja kuntoutussuunnitelmat tehdään tulevaisuudessa hyvinvointialueen omana palveluna konsultoiden monialaista maakunnallista vammaispalvelukeskusta, jota Posote20 esivalmistelutyössä sen vammaispalvelukeskus-alatyöryhmä esitti keväällä 2021. Vammaispalvelutyöryhmän loppuraportissa todetaan, että maakunnallisesti vammaisten palvelut edellyttävät vammaispalvelukeskuksessa toimivaa maakunnallista, monialaista, erityispalveluyksikköä, jonka asiakkaina ovat monivammaiset, kehitysvammaiset, kehitysvammapsykiatriset, neuropsykiatriset, autismikirjoon kuuluvat asiakkaat sekä erityistä tukea tarvitsevat lapset ja nuoret. Erityisyksikkö tekee moniammatillisia palvelutarpeen arviointeja, kuntoutus- ja asiakassuunnitelmia sekä konsultoi seudullisia palveluita jalkautuen tarvittaessa asiakkaan toimintaympäristöön. Yksikössä tulee olla kehitysvammalääketieteen ja psykologian palvelut. Työ edellyttää integroitumista kuntoutus- ja terapiapalveluiden sekä vammaispalvelujen sosiaalityön kanssa. Yksikön palvelua tuotetaan myös liikkuvina ja etäpalveluina.

Lisäksi vammaispalvelutyöryhmä ehdotti maakunnallista lasten ja nuorten kuntoutusyksikköä. Yksikön asiakkaina tulisivat olemaan alle 21-vuotiaat lapset ja nuoret, joilla on vammaisuuden ja muun erityisen tarpeen lisäksi psyykkisen, psykiatrisen ja neuropsykiatrisen hoidon, tuen ja erityisopetuksen tarvetta. Pohjois-Savossa toimiva yksikkö mahdollistaisi lapsen ja perheen yhteyden säilyttämisen. Palveluiden järjestäminen on välttämätöntä lasten hoitotakuun toteuttamiseksi. Vaalijalan kuntayhtymän tulee huomioida palvelutoiminnan suunnitelmassaan vammaispalvelukeskus-alatyöryhmän esitykset.

Vaalijalan alustava suunnitelma palvelujen vaativuuden tasomäärittelystä voi olla tarkoituksenmukainen, mikäli määrittely kytketään palveluiden hinnoitteluun ja asiakkaan saamaan erityisosaamiseen ja yksilölliseen palveluaikaan. Kehitysvammaisille ja muille vammaisille henkilöille tarkoitettujen palvelujen järjestämisvastuun keskittäminen hyvinvointialueille mahdollistaa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden sekä erityistason palveluiden integraation. Näin monialaisten palvelujen tarpeessa olevat vammaiset henkilöt saavat palvelunsa yhdestä toimipisteestä. Kun kehitysvammaisten erityishuollon, vammaispalvelulain sekä sosiaali- ja terveydenhuollon yleislakien mukaisten palveluiden järjestämisvastuu on samalla taholla, palvelutarvetta arvioitaessa ja palveluja myönnettäessä voidaan paremmin ottaa huomioon vammaispalvelulaista ja kehitysvammalaista ilmenevä yleisten sosiaali- ja terveystalveluiden ensisijaisuuden periaate, joka heijastaa yleisempää sosiaali- ja terveydenhuollon normaalisuusperiaatetta.

Kehyysuunnitelmassa otetaan kantaa erityishuoltopiirien siirtämisestä varoineen ja velkoineen sekä sitoumuksineen hyvinvointialueille. Kehyysuunnitelmassa todetaan tämän olevan pääsääntö ja hyvinvointialueet voivat sopia varojen, velkojen ja sitoumusten jakamisesta myös toisiin. Kunnat eivät päättä hyvinvointialueiden tehtävistä eivätkä hyvinvointialueiden välisestä yhteistyöstä. Merkille pantavaa on kuitenkin Vaalijalan esille nostama huoli vammaisten henkilöiden oikeuksien turvaamisesta hyvinvointialueille siirtymisen yhteydessä.

Vastaukset lausuntopyynnön erilliskysymyksiin

1. Millaisia valtakunnallisia sosiaali- ja terveystalvaeluja Keski- ja Itä-Suomen yhteis-työalueella (nykyinen KYS erva) voitaisiin tulevaisuudessa tuottaa?

Kehyysuunnitelmissa Vaalijalan kuntayhtymä nimeää tulevaisuudessa sen Osaamis- ja tukikeskuksen valtakunnalliseksi palvelujen tuottajaksi. Kokonaisuuteen sisältyvät Nenonpellon yksiköt, kuntou-tuspalvelut, asumispalvelut sekä tahdosta riippumaton hoito ja kuntoutus. Nenonpellon yksiköissä tuotetaan määräaikaisena kuntoutuksena erityisryhmien psykososiaalista kuntoutusta, autismi-osaamista sekä monivammaisten kehitysvammaisten opetusta ja kuntoutusta. Palvelulla tuetaan kodeissa ja avoyksiköissä tehtävää työtä. Sateenkaaren peruskoulun erityisopetus sekä toisen asteen valmentava opetus ovat osa kokonaisuutta. Kuntoutus-palvelut nähdään valtakunnallisena toimintana, jonka laajuuden määrittävät asiakkaiden ja maakuntien tarpeet ja kysyntä.

Sote-järjestämissäin 36 §:n 3 momentin 6 kohdan mukaan samaan yhteistyöalueeseen kuuluvien hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksessa on sovittava hyvinvointialueiden työnjaosta, yhteistyöstä ja yhteensovit-tamisesta sellaisien sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämi- sessä ja tuottamisessa, jotka harvoin tarvittavina tai erityisen vaativina edellyttävät toistettavuutta tai laaja-alaista erityisosaamista riittävän taidon ja osaamisen saavuttamiseksi ja sen ylläpitämiseksi tai merkittäviä investointeja laitteistoihin, välineisiin tai toimitiloihin.

Kehyysuunnitelmissa todetaan, että Vaalijalan kuntayhtymän valtakunnallisten erityispalvelujen tuottamista koskevat sopimukset niiden ulkopuolisten kuntien ja muiden erityishuoltopiirien kuntayhtymien kanssa siirtyvät hyvinvointialueille voimaannpanolain omaisuussiirtosääntelyn perusteella. Hyvinvointialue voi järjestää ja tuottaa palveluja toisen hyvinvointialueen alueella vain, jos se toimii yhteistyössä tai -toiminnassa kyseisen hyvinvointialueen kanssa.

Tuusniemen kunnan mielestä Pohjois-Savon hyvinvointialueella sosiaali- ja terveydenhuolto on suunniteltava ja toteutettava sisällöltään, laajuudeltaan ja laadultaan sellaisena kuin asiakkaiden tarve hyvinvointialueella edellyttää. Palvelut on toteutettava yhdenvertaisesti, yhteen sovitettuina palvelukokonaisuuksina sekä hyvinvointialueen väestön tarpeet huomioon ottaen, lähellä asiakkaita. Vaalijalan palveluiden käyttöön tulee vaikuttamaan myös maantieteellinen etäisyys sekä esimerkiksi etäpalveluiden mahdollisuus.

Hyvinvointialueiden yhteistoimintana järjestettäviä palveluja voisivat olla kehitysvammapsykiatrisen hoidon, rikosseuraamusten piiriin joutuneiden kehitysvammaisten ja FASD-oireyhtymästä kärsivien lasten sekä erityisen vaikeasti kehitysvammaisten lasten tutkimus ja hoito.

2. Millä tavalla vahvistetaan kuntien peruspalvelujen ja Vaalijalan erityispalvelujen välistä yhteistyötä ja lisätään ennaltaehkäisevien palvelujen käyttöä?

Tuusniemen kunta katsoo, että hyvinvointialueet vastaavat sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluiden järjestämistä toiminta-alueellaan. Vaalijalan yhteistyö määrittyy tulevissa sopimuksissa. Ennalta ehkäiseviä palveluista vastaavat myös kunnat. Koulutoimi ja varhaiskasvatus ovat olennainen peruspalvelu myös vammaisille lapsille ja nuorille. Vaalijalan

osaamista tulee hyödyntää myös tulevaisuudessa opetuksen tukea suunniteltaessa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen myötä ja Vaalijalan toiminnan siirtyessä hyvinvointialueille peruspalvelujen ja Vaalijalan erityispalvelujen vahvistamiseen ja ennaltaehkäisevien palvelujen käytön lisäämiseen liittyvät kysymykset tulee käsitellä hyvinvointialueilla.

Tuusniemen kunta pitää tärkeänä, että hyvinvointialueelle siirryttäessä palveluja kehitetään ja sovitetaan yhteen katkeamattomiksi palveluketjuiksi ja kokonaisuuksiksi ja että siirtymävaiheessa asiakkaat eivät jää ilman heille kuuluvia palveluja.

3. Vaalijalan Sateenkaaren kouluun on oppilasjono, joka ylittää koulun kapasiteetin. Mitä Vaalijala voisi tehdä kuntien koulujen tukemiseksi, jotta opetus siellä onnistuisi?

STM:n tekemän selvityksen (STM raporteja ja muistioita 42/2018) mukaan suurin osa erityishuoltopiireistä on siirtämässä kouluja osaksi kuntien perusopetusta. Selvityshenkilöiden ehdotuksena on, että perusopetus järjestetään lähikouluperiaatteella. Lapsen siirtyminen pois kotoa Nenonpellon yksikköön opetuksen järjestämisen vuoksi on pitkävaikutteinen ratkaisu ja edellyttää usein muun muassa vaativien asumispalvelujen, kuljetuspalvelujen ja erilaisten tukipalvelujen järjestämistä, joilla on myös kustannuksia lisäävä vaikutus. Tuusniemen kunnan mielestä lapsen koulunkäynti tulee turvata ensisijaisesti lähikouluperiaatteella.

Esitettyyn kysymykseen liittyen kuntia kiinnostaa, millä tavalla Vaalijala on reagoinut STM:n selvityksen mukaiseen ehdotukseen perusopetuksen järjestämisestä lähiopetuksena ja millaista yhteistyötä Vaalijala esittää opetuksen järjestämiseksi lähiopetuksena?

Yhteenvetona vammaisten henkilöiden palvelujen järjestämisestä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen yhteydessä Tuusniemen kunta pitää hyvänä sitä, että laajemmalle väestöpohjalle kootut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut mahdollistavat nykyistä paremmin erilaisten erityispalvelujen, kuten kehitysvammaisten erityishuolto- ja muut vammaispalvelut, yhdenvertaisen saatavuuden sekä kehittämistyön. Uudistamisessa tulee turvata riittävät resurssit ja vahva valvonta. Keskeistä on asiakkaiden todellisen yhdenvertaisuuden, oikeuksien ja turvallisuuden toteutuminen.

Valmistelija	Sosiaalijohtaja Eija Suorsa, puh. 044 7209 049
Kj:n päätösehdotus	Kunnanhallitus päättää antaa Vaalijalan kuntayhtymälle selostusosassa olevan lausunnon Vaalijalan kehysuunnitelmasta vuosille 2022–2024.
Päätös	Kunnanhallitus hyväksyi päätösehdotuksen.